



✧ ✧ ✧ ETBIN KRISTAN

ŽARKI ✧ ✧ ✧ ✧ ✧ ✧
IN SNEŽINKE



V. ZVEZEK



✧ ✧ ✧ ✧ LASTNA ZALOŽBA ✧ ✧ ✧ ✧

✧ TISKALA „NARODNA TISKARNA“ V LJUBLJANI ✧



IZ BOJA.



Ranjeni ustaš.

Čemu še zdaj? — —

Zakaj li ni še vsemu kraj? — —

Povezal sem si znojno čelo z ruto,
zamazano s krvjo
in z dimom od smodnika,
podobno krpi, ki si brišem zvesto puško z njo.
In glava mi je zdaj
kot počena in zvezana za silo.

Ustavila se kri je vroča, ki je tekla
iz rane nad očesom v gorkem curku
kot gorski potok ob deževnem času.

In zdaj je bolje.
Izginile so bolečine iz možganov
in v glavi mi je lažje.
Lovi me omedlevica,
a trdovratna volja se upira
slabosti blagodejni.

Da hoče misel v glavi mi zaspati,
zapreti svet se ves mi pred očmi!
A ne za hipec — za vse večne čase!
Tedaj bi bilo dobro. Le tedaj.

Nè omedlevice začasne, kratke:
Neskončne smrti si sedaj želim.
Na glavi rana bolečin ne dela,
a rana v glavi, ta boli močno.

— — — — —

Podali smo se hrabro v boj junaški,
ustaje prapor dvignili smo v vis.
Živeti ni več bilo moči v robstvu,
svoboda nas je zvala v sveti boj.
Prisegli smo zvestobo si do groba;
posegli smo si v roko — bratje vsi.
Naj čaka smrt nas, ali slavna zmaga —
Kdo vpraša to? Prostost je zvala v boj!

Navduševala nas je ljubav
do roda in svobode.
Pri vsem vodila nas je misel
na bedne brate svoje.

Kakšen ogenj, kakšen plam
je gorel v srcih naših!
Kakšna sila, kakšna moč
duha je oživiljala!

Strela, ki v oblakih šviga,
grom, ki stresa zrak bobneč,
gorski potok, ki čez skale
se drvi šumeč, peneč;

morska vihra, ki dviguje
na valovih ladje v zrak,
jih obrača in prevrača
in potaplja v dnu morja:

Vse je združeno nam bilo
v prsih, kar se zove moč.
A vso silo, moč orjaško
smo vložili v sveti boj.

Kot levi hrabri smo začeli vojno,
pričakujoči zmago ali smrt.
Ko boj konča se, bomo vsi svobodni,
če ne, naj nas pogoltne črni grob.

Tako smo mislili po vrsti vsi.
Kaj drugzega bi bilo pač mogoče? . . .
In vendar se drugače je zgodilo,
drugače vse in vse je zdaj končano.

Premagani smo. Razkropljene čete
beže, beže, na vse strani vetrov.
Premagani smo. To boli, to peče,
to trga srce, dušo to mori.

Še bolj pa peče, da je bleda smrt
izdala nas v tej grozni, smrtni uri.
Umreti, pasti v boju ni težko,
a strašno je, poraz svoj preživeti.

Strašneje še je videti — izdajstvo!
— — — — —

Posegli smo si v roko, bratje vsi.
Prisegli smo zvestobo si do groba.
Zvestobo je prelomil — rodni brat.

Premagani smo. To bi pretrpeli.
Plakáli ne bi, da se grob odpre.
Sramota le, zavest, da smo prodani,
skeli, boli in trga nam srcé.

Umreti zdaj bi bila slast edina.
Grob pod zemljo bi bil edini spas.
A misel na sramoto brani smrti,
da zbriše solze in zapré oko.



Sen Helena.

Na Sen Heleni samotar prognan . . .
kam dviga duha silnega te vzlet?
Spominjaš li na mnog se časten dan,
ko te proslavljal vrisk je vnetih čet,
ko »vive l'empereur« donel je glasni klíc,
da se je tresel neba sinji svod?
kako so vreli tisoči ti vštric,
če milostno si stopil med podložni rod?
Spominjaš li se zdaj na Sen Heleni
nekdanjih divnih carskih veselic,
ko v tiljerijah tvojo slavo peli
so zvesti ti dvorjani jasnih lic?
Spominjaš li se hrupne bojne slave,
ki žel si jo kot »mali korporal«, —
ko trepetale kronane so glave,
priklanjali se carji ti do tal?
Poraja ti se morda časih v glavi
za hipec filozofski pomišljaj,
da nič ni večno, da i tvoji slavi
nekoč je moral, moral biti kraj?

Na skalnatem otoku mož samevaš
kot hrid sred morja iz sveta izgnan.
Spomin nekdanjih slavnih dnij pogrevaš

v samoti grobni živ tu pokopan.
A kot valovje besno se peneče
zaganja gromom se zamolklim v hrid,
hoteč razbiti neomajne kleče
in gnjevno razdejati skalni zid,
razsajajo ti v prsih divji čuti
in križa ti možgane srd in jar.
Spoznaš li tukaj žitja zakon kruti?
Spoznaš sedaj li Danaidov dar?

Ko hrast orjaški stal si sred viharja,
v najhujšem boju nisi trepetal,
ker se ti je smehljala rujna zarja,
neviht se hudournih nisi bal.
A vendar se je hrast orjaški zrušil,
nevihta zmela tvojo bajno moč.
Boj tvojo slavo v krvi je zadušil,
usoda te pahnila v črno noč.

Usoda tvoja! Sam si jo zakrivil.
Oj, slavi svoji sam si bil grobar.
Ko hrabrosti je tvoji svet se divil,
rodu in ljudstva ni ti bilo mar.
Le tvoja moč na umu ti je bila,
carévanje edina tvoja strast,
ki te po svetu širnem je gonila
in te prignala v neogibno past.

Svoboda sveta te je nekdam zvala,
da se postaviš smelo za njo v bran.
A duša ti svobode ni spoznala — —
Junak si bil, a vendar le tiran!

Zaman je v Korzikancev domovini
gorel ljubezni do svobode žar.

Zaman ti je v nesrečni očevini
ves rod se vzdigoval za sveto stvar.
Ljubezen ti srcá ni prešinila,
mogočni plamen tebe ni razgrel.
Svobode mlada duša ni cenila,
le puhel slavospev si sebi pel.

Ko te pozval je glas revolucije,
grmeč po svetu zveličavni spev,
budeč ga, komur srce živo bije,
on v tebi našel prvi je odmev.
»Allons enfants« — junakov roj je peval,
in »ça ira!« donel je burni zov,
in bolni rod je čarovno okreval
in duhu svet odpiral se je nov.
Hitreje vsa srcá tedaj so bila,
prosteje se razvijal vsak je duh,
in nove misli so povsodi klile,
čistejši in bistrejši bil je vzduh.
Življenje za svobodo žrtvovati,
to bila je tedaj največja slast.
In nihče, nihče več se ni znal bati —
Le tiranija mora, mora past'!

To bil je čas, ki velikane vstvarja,
to bil je duh, ki preporaja svet,
to bila je svobode zlata zarja,
to bil enakosti je prvi cvet!

Tak rod podal je tebi prapor časa — —
Da si ga nosil kot svobode voj!
O Sen Heleni ne bi bilo glasa,
ne izgubljen orjaški sveti boj.

Ne bil bi carske krone nikdar nosil,
ne bil poklanjal tujih deželâ —
A narod tvoj krvi ne bil bi rosil,
krvava bi ne bila rodna tla.

Vsa tiranija bila bi končana,
a narod pel bi »vive la liberté!«
Zacelila bi kmalu vsaka rana
in sreča zašla v vsako bi srcé.

Kaj krona imperatorska če reči,
če treba za njo hekatomb nebroj,
če mora kri rudeča za njo teči,
če njen je zlati blišč le prazen soj?

Kaj imperatorska če reči krona,
svoboda ljudska če zbog nje umre,
nosilca če obhaja smrtna zona,
ko spomni se na žrtve njene vse?

Titan si bil — ni moči oporeči —
a nisi bil duševen velikan.
Neznani so ti bili uma meči,
več nisi nikdar bil, kot le tiran.

Revolucija te je porodila —
zbog prazne slave ti si jo izdal.
Revolucija ti je mati bila,
a mater svojo v prah si poteptal.

Vsi upi so zveneli ti zeleni,
cesarevanja, moči, slave kraj!
Revolucijo pa na Sen Heleni
reakcija temná maščuje zdaj.



1848 — 1898.

Pomlad, pomlad! Ti dolgo ne prihajaš!
Ti solnce milo, dolgo ne izhajaš.
Zaman vzdihuje tožni rod,
želeč si svetlih dnij;
neznosna megla še povsod
obzorje nam temni.

Snega ni več, a vendar je še zima.
Globoko v srce sega nam še mrz.
Moči pomladne marčni dan še nima,
naravi še se ne jasni obraz.

Kdaj prideš vendar, doba cvetja, kdaj?
Pomladni čas — zakaj te ni, zakaj?

Oj, saj ni res! Saj ni več zimski čas,
saj je na trati vse že cvetja polno.
Razliva se že Vesne mladi kras,
razlega se že ptičje pesmi glas,
mladi se svet —
pomlad bo zdajci spet.
No zimo čuti še to srce bolno,
to srce bolno narodov trpečih,
v željah in koprnenju se morečih
in vzdihujočih v robstvu starodavnem.
V naravi že pomlad prihaja,
pred solncem se umika mrz
in sneg in led povsod se taja.
In prosta je že vsaka gaz —
Samo duhovom solnce ne izhaja,
le v dušah vlada še okrutna zima,

le srca se ne morejo ogreti,
ker ljudstvo še svobode zlate nima,
a brez svobode moči ni živeti . . .
A tega ne spoznajo v mestu slavnem . . .

Ni moči — čujte! — v suženstvu živeti.
Umira se — ne more se umreti.
Ko slana, ki nam cvetke pomori,
to suženstvo duhove gonobi.
To robstvo brani umu vsak razvoj
in tirja žrtev dan na dan nebroj.
Ležeč na dušah kot snežen zamet
jih tlači in ovira vsak polet.
To hiranje je hujše nego kratka smrt.
Ta svet, ki bi nam moral biti krasen vrt,
postal neštetemu je ljudstvu grob odprt.

Da, zunaj se pomlad ljubko pripravlja,
v obleko cvetno se odeva svet.
Narava Vesno radostno pozdravlja,
a ljudski rod je v raju tem uklet.

Pomlad duhov — kdaj ti se pač pojaviš?
Svoboda — kdaj človeški rod pozdraviš? . . .

Vse tiho, kakor v mrtvih domovanju,
podobno blede smrti bolj kot spanju —
Miljonov prsa tlači težka mora,
dejal bi, da ni žitja več na sveti — — —
Ej, da zarudi le na nebu zora,
pred lučjo bi izginil duh ta kleti.

A čuj! Kaj to? Po zraku čuden šum . . .
Je to li sapa, ki vihar naznanja?

Je li korak nevidnih bojnih trum?
Li trombe glas, ki dramí nas iz spanja? . . .
Ne vprašaj več! Na noge! Vstani, narod!
Tak ali tak — budi te tajni glas.
Pohiti v boj, svobode žlahtni zarod!
Čuj, ura bije — tvoj prihaja čas.
Tam na zapadu se je že zdanilo — —
In klic doni, ki zove narod v boj
za pravo ljudstva, za svobodo milo,
za duha spas, za luč, za solnca soj . . .!

Oj, krasni dan! Svobode glas odmeva
kot grom od hribov ter pretresa svet.
Svobode žar duhove vse ogreva
in zadnji dan je suženstvu odštet.

Od snežnih hribov marčna burja piha
in nosi v širni svet čisteč požar.
Kako prosto se v bistrem zraku diha!
Kako krepi duhove ta vihar!

Le urlaj, burja! Od zapada k vzhodu
pretresi svet. Pokaži svojo moč!
Naznanjaj glasno suženskemu rodu,
da pride dan, da gine robstva noč.

Glej, truma ljudstva, kot iz tal bi vstala —
Roj nepregleden, kdo bi ga preštel?
Vse pada — narod se drži kot skala,
naprej, naprej, korak ga vodi smel.

Oj čuj, kako že pokajo verige!
Iga in jarmi rušijo se v prah.
Svobode piš razganja stare brige,
iz ljudskih src zdaj gine stari strah.

Trinoštvo pada kot posekan hrast.
 Oj rajska radost! Oj nebeška slast!
 Ne jokajte, ker brate smrt je vzela!
 Ne mešajte solzâ v to toplo kri.
 Brez težke muke ni na svetu dela,
 brez dragih žrtev zmage, spasa ni.
 Mrlič ti so v prah pobili silo,
 njihova smrt je suženstva pokop.
 S cveticami okinčajte gomilo — — —
 Ostani časten vekomaj ta grob!

Od mrtvih pa se k živim obrnite.
 V bodoče dni uprite zdaj oko.
 Svobodi mladi zvesti ostanite,
 na straži za njo noč in dan bedite,
 Branite jo z nevstrašeno roko . . .

— — — — —
 — — — — —

Minilo je od onih vročih dnij
 stoletja pol. — Svoboda, kje si zdaj?
 Zakaj je tekla v marcu vroča kri?
 Zakaj so padli otci nam? Zakaj?
 Zgubljen je spet krvavih žrtev plod,
 spet dviga glavo stare sile zmaj — —
 Ne ljubi li svobode mladi rod?
 Ne bo li robstva nikdar, nikdar kraj?

Oj spomnite se groba marčnih žrtev!
 Za vas je tekla vroča, rdeča kri.
 Ne zabite! Svobode duh ni mrtev!
 Zdramite se! Svoboda vas budi.



Ne sanjajte!

Ne sanjajte!

Ne sanjajte — vam pravi bogataš,
ki sanja zemski raj,
a vstvarja mu ga pôť krvavi vaš . . .

Zakaj? Zakaj?

Ne sanjajte, temveč množite
trinogom svojim novcev kup.

Na svoje želje pozabite,
na svoj in dece up . . .

Ne sanjajte — vam dé pobožni mož,
ki sanja noč in dan
in k bledim sanjam v témo vabi množ,
a ne zamán.

Ne sanjajte, temveč molite
in mislite na drugi svet;
iz srca misli prepodite
na zemske sreče cvet . . .

Ne sanjajte!

Ne sanjajte, da pride boljši čas,
da svet se spremeni.

Trpljenje je določeno za vas,
drugače ni.

Ne sanjajte, temveč trpite.
Nespremenljiv je zakon, strog.

Udajte se in križ nosite!
To hoče večni Bog.

Ne sanjajte!

Ne sanjajte — to pravim tudi jaz.

Na dan, na dan, trpin!
Pogum v srcé in bister zor v obraz,
trpljenja sin!
Ne sanjajte, temveč stopite
nevstrašeno na bojno plan;
zastavo svobode dvignite . . .!
Vas kliče mladi dan.

Ne sanjajte!
Ne sanjajte! Drami se vse povsod
in giblje se ves svet.
Poslušaj klic trpljenja, bede rod,
doslej uklet! . . .
Ne sanjajte! Zdaj ni več sanjam čas.
Glej, suženj dviga svetu mlaj.
Proroško kliče Vesne sveži kras:
Vaš bode novi maj.



Okrvavljena zemlja.

Zemlja se je krvi napila,
vroče, rdeče ljudske krvi,
ki jo je sila stoletij prelila,
z nado, da v lužah prostost zaduši.
Zemlja se je krvi napila,
v belo, snežno odejo zavila,
zemlja je grob,
v grobu mrtvaški sen spava svoboda.

Blagor trinogom! Zemlja je grob,
puntarska kri zdaj miruje,

nezadovoljnežev drzni trop
redu sveta ne kljubuje.
V grobu spijo mrličī,
grobe stražijo biriči,
bledim trinogom jasni se obraz.
Zemlja je grob,
v grobu mrtvaški sen spava svoboda —
v zimskem ozračju trepeče mraz.

Zemlja se je krvi napila . . .
V vsaki kaplji je svoboda klila,
zemljo kri je rdeča pognojila,
grobe je svoboda oplodila . . .
kadar pride maj, poženejo kali.

Zemlja je grob,
v grobu mrtva spi svoboda . . .
V zraku solnčnih žarkov zlata luč vzdrhti,
žarki oplode v grobeh prelito kri,
rdeče cvetice po grobih cvetó,
rdeče cvetice dehtijo,
golgatski grobi se z gromom odpró,
bledi trinogi strmijo.

Zemljica se je krvi napila,
v vsaki kaplji je svoboda klila,
v maju se bo vsa kri oživila . . .
kri bo spet tekla po žilah —
rože cveto na gomilah . . .

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA



00000236013



